

A RADIKALIZÁCIÓBÓL EREDŐ ÚJ KIHÍVÁSOK A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSBAN

Naponta tapasztalhatjuk, hogy a radikalizmus, az erőszakos szélsőségek térnyerése alapvetően áttematizálta a hírműsorok szerkesztését. Európa-szerte egyre nagyobb biztonságpolitikai probléma az illegális migráció és az azzal összefüggésben álló egyes szélsőséges ideológiák és csoportok erősödése. A folyamatok kezelése, a jelenséggel szembeni fellépés a 2015. évtől új kihívások elé állította Magyarországot és a Büntetés-végrehajtási Szervezetet is. Részt vettünk és részt veszünk a műszaki határzár létesítésében. A jogi határzár bevezetésének és az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának következtében a nem magyar állampolgárságúak vonatkozásában emelkedő fogvatartotti mutatók figyelhetők meg. Mindezek mellett a nyelvi, kulturális és vallási különbségekkel összefüggő feladatok új kockázatelemzési, szabályozási és kezelési követelményeket állítanak a szervezettel szemben. A problémakör globális kezelése pedig együttműködést kíván meg a nemzetközi és hazai társ rendvédelmi szervekkel, a téma kutatóival, szakértőivel, valamint a civil szervezetekkel egyaránt.

Kulcsszavak: erőszakos szélsőségek, migráció, kockázatelemzés, együttműködések

We can see day by day that the radicalization and the violent extremism have fundamentally changed the editing of news programs. All over Europe, illegal migration and in connection the strengthening presence of some extremist ideologies and groups represent a growing threat for the security policy. Handling these phenomena has come as a new challenge for Hungary and the Hungarian Prison Service. We took part in the establishment of the technical border barriers. As result of the introduction of the legal border closure and the implementation of the immigration custody, a rise in the number of foreign national inmates could be detected. The increasing number of prisoners within the prison service along with the linguistic, cultural and religious differences leads to the need for new risk assessment, regulatory, and management tools. It also requires international and domestic cooperation among law enforcement agencies, experts and NGOs.

Keywords: violent extremism, migration, risk analysis, cooperations

Radikalizációból eredő új kihívások a büntetés-végrehajtásban

Radikalizmus, erőszakos szélsőségek erősödése

Az elmúlt valamivel több, mint egy év alatt bekövetkezett franciaországi, belga és német terrorcselekmények felhívják a figyelmet az európai társadalmakat érintő egyik leglényegesebb biztonságpolitikai fenyegetésre, a másod- és harmadgenerációs muzulmán bevándorlók asszimilációjának és integrációjának problematikájára. Ezen túlmenően azonban le kell szögeznünk, hogy radikalizmus nem csak az iszlám fundamentalizmusból eredhet. A radikalizmus az a folyamat, amely során az egyén az erőszakos szélsőségek felé közeledik, sodródik, így a jelenség nem csak – és nem elsősorban – vallási jelenség, bármely ideológia, eszme (vallási, politikai jobb- és baloldali, nemzeti, feminista, környezetvédelemi stb.) szélsőséggé válhat, sőt egymásra aktivizáló, gerjesztő hatással is lehet. Kiváló okai az előbbieken megjegyzett különböző ideológiák mellett gazdasági és személyes jellegűek is lehetnek. Számos nem kívánatos esemény, terrorcselekmény igazolta, hogy Európára, így hazánkra is folyamatosan egyre nagyobb mértékben nehezedik a migrációs nyomás és a radikalizmus. Elsősorban az iszlám eszmerendszer felerősödésében nyilvánul meg, ugyanakkor a szélsőjobboldali, valamint csekélyebb mértékben a szélsőbaloldali radikalizmus is újabb impulzusokat kaphat.

A migráció fokozódásából és hatásaiból eredő új impulzusok és feladatok

A Büntetés-végrehajtási Szervezetet (a továbbiakban: Bv. Szervezet) ért új és erőteljes hatás az illegális migrációból ered. A továbbiakban látni fogjuk, hogy ez több oldalról is új kihívások elé állította a szervezet és a jövőre vonatkozóan – a migrációs nyomás tendenciáit figyelembe véve – folyamatos reagálást követel meg.

Részvétel a műszaki határzár létesítésében

A felvezető gondolatokban írt folyamatok természetesen a Bv. Szervezetre is hatással vannak és stratégiai, valamint együttműködési feladatként jelentkeznek a jövőben mind hazai, mind pedig nemzetközi szinten a társ rendvédelmi és civil szervezetekkel kapcsolatban. A Magyarország déli határszakaszán létesített műszaki határzár 2015. július hónaptól folyamatos részvételt követelt meg az építési munkálatokban a Bv. Szervezet tekintetében¹. Az első ütemben 2015 júliusától a gyors telepítésű drótkadály, majd 2015. szeptember hónaptól a magyar műszaki határzár telepítésé-

¹ Fogvatartottak is segítik a határzár építését, Forrás: <http://bv.gov.hu/fogvatartottak-is-segitik-a-hatarzar-epiteset>, Letöltve: 2017.02.28.

ben vettek részt az egyes bv. szervek. A határzár megkettőzése – második védvonal kiépítése –, valamint indokoltság esetén a horvát, valamint a román határszakaszon történő továbbépítése további feladatok végrehajtásának igényével jelentkezhet.

Változó szabályozás és hatásai

Az Országgyűlés 2015. szeptember 4. napján elfogadta az „Egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról” szóló 2015. évi CXL. számú – a Büntető Törvénykönyvet is módosító – törvényt, amely 2015. szeptember 15-én lépett hatályba.

A módosításokkal a határzár tiltott átlépését, megrongálását, illetve a határzár-ral kapcsolatos építési munka akadályozását pönalizálták, amely bűncselekmények elkövetése szabadságvesztés büntetéssel és kiutasítással fenyegetett, továbbá az embercsempészés bűncselekmény büntetési tételeit szigorították.

A törvény hatálybalépésének napján a röszkei régi közúti határátkelő szerbiai oldalán erőszakba torkolló összecsapás történt az ott összegyűlt migráns tömeg és a határátkelő védelmét ellátó magyar rendőrök között, melynek során több száz ember sérült meg. Az incidensben húsz rendőr is megsebesült, közülük ketten súlyosan. A zavargás után három nappal később Győrben elfogták a támadás egyik feltételezett irányítóját, egy szír születésű személyt, aki ciprusi útlevéllel szabadon mozoghatott Európában. Tiltott határátkelő, valamint terrorcselekmény elkövetésének gyanúja miatt intézkedtek az előzetes letartóztatására. 2016. november 30-án I. fokon mindkét vádpontot illetően bűnösnek találta az eljáró bíróság és 10 év nem jogerős fegyház büntetést szabott ki vele szemben².

Hatályba lépett továbbá „A migrációs helyzet kezelésével kapcsolatos feladatokat koordináló központi operatív törzs felállításáról” szóló 23/2015. (IX. 11.) BM utasítás, amelyben meghatározottak indokoltá tették „A tömeges bevándorlás miatt a Büntető Törvénykönyv módosításából eredő, a büntetés-végrehajtási szervezetre háruló feladatokról” szóló 71/2015. (IX.14) számú OP szakutasítás kiadását (a továbbiakban: migrációs szakutasítás). A migrációs szakutasításban a Nemzeti Veszélyhelyzet-kezelési Központ működtetésével kapcsolatos feladatokon túl számos fogvatartással összefüggő feladat is szabályozásra került. Speciális szabályok alkalmazását határozza meg a nem magyar állampolgárságú fogvatartottak befogadásával, elkülönítésével, tájékoztatásával, vallásgyakorlásának biztosításával, étellemezésével, a letétkelzéssel, egészségügyi ellátásával, a velük való kommunikációval, hangulati, pszichés, etnikai és felekezeti problémáik kezelésével, valamint az adatszolgáltatásokkal kapcsolatosan, továbbá a külképviseleti szervekkel történő kapcsolatfelvétel vonatkozásában.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet ajánlásait figyelembe véve módszertani segédanyagot dolgozott ki az iszlám és muzulmán vallást gyakorló fogvatartottak kezelésére. A módszertani segédanyag tisztázza az alapfogalmakat, vallástörténeti áttekintést nyújt, ismerteti a hitvallással és célkitűzésekkel, valamint a jelképekkel

2 Röszkei zavargások, Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6szkei_zavarg%C3%A1s, Letöltve: 2017.02.28.

összefüggő legfontosabb tudnivalókat. Átfogja az iszlámnak, mint kultúrahordozó vallásnak az elemeit, a benne élők egymáshoz, az ünnepekhez, családhoz és a különböző életszakaszokhoz való viszonyulási rendszerét. Az iszlám vallást gyakorlókkal kapcsolatban eligazodást nyújt a büntetés-végrehajtási feladatokat ellátó személyi állomány számára.

Párizsban 2015. november 13-án este több helyszínen terrortámadás-sorozatot követtek el előre megtervezett akció keretében a város különböző pontjain géppisztollyal felfegyverkezett terroristák, akik ártatlanokra lövöldöztek, és több robbantást hajtottak végre forgalmas helyeken. A terroristák 120 embert öltek meg, ebből a legtöbbet – 89 főt – a Bataclan színházban. Ezen kívül több mint kétszázán sérültek meg a támadás során, közülük nyolcvanan súlyosan³.

Az események következtében az országos parancsnok 2015. november 14-én a 30500/10902/2015. számú körlevelével, majd a 30500/10902-1/2016. számú körlevél módosításával a bv. intézetek biztonságára vonatkozó fokozott figyelemmel ellátandó feladatokat határozott meg. A fogvatartottak terrorcselekménnyel összefüggő megnyilvánulásainak, hangulat-változásainak, vallásgyakorlásának figyelemmel kísérése, a közösségi programok megfelelő biztosítására a társ rendvédelmi szervekkel való fokozott együttműködést határozott meg.

A magyarországi bv. intézetekben az iszlám radikalizálódás jelensége eddig nem jelentkezett. Mindezekről függetlenül kiemelt figyelmet fordítunk a muszlim vallású fogvatartottak elhelyezésére, ellátására, a vallásgyakorláshoz fűződő jogaik biztosítására, valamint a velük való törvényes bánásmód érvényesítésére, továbbá a ramadani időszakban a böjt megtartását kérelmező fogvatartottak kezelésére. A ramadan havi böjt előtt körlevelben hívtuk fel az intézetek figyelmét a fentiekben foglalt feladatok maradéktalan megtartására, amelyek végrehajtását az intézetparancsnokok ellenőrizték, ellenőriztették.

A körlevél a végrehajtói állomány részére az alábbi legfontosabb előírásokat tartalmazta:

- a szunnita és síita felekezethez tartozó – amennyiben rendelkezésre áll erről információ – fogvatartottakat egymástól elkülönítve helyezték el,
- a fenti kivételt leszámítva a böjt idejére javasolt – figyelembe véve a speciális étkezés egyéb körülményeit is – a közös elhelyezés,
- a reggeli és esti ételosztás ideje pontosan igazodjon a vallási előírásokhoz,
- az egészségügyi szakszolgálat az esetleges rosszulletek megelőzése és ellátása érdekében fokozottan figyeljen a ramadant tartó fogvatartottakra,
- csökkenteni kell a kedvezőtlen magatartási situációk kialakulását,
- fokozottan szükséges a fogvatartotti hangulat figyelemmel kísérése.

3 Párizsi terrorcselekmények, Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/2015._november_13-i_p%C3%A1rizsi_terror%C3%A1mad%C3%A1s, Letöltve: 2017.02.28.

Új kihívásokkal való szembesülés a muzulmán fogvatartottak kezelésével összefüggésben

A nyelvi, kommunikációs problémákból származó nehézségek már a befogadás során jelentkeztek, ezek áthidalásához az intézetek tolmács közreműködését igényelték. A magas tolmácsolási költségek mérséklésében, ruházati cikkek, szabadidő eltöltését biztosító társas játékok karitatív adományozásában több egyházi és civil karitatív szervezet (pl. Magyar Evangélikus Egyház, Evangélikus Diakónia) nyújtott segítséget. A vallásgyakorlási, étkezési, szociális és kulturális különbségek a megszokottól eltérő panaszokat hoztak a felszínre. A bv. szervek a vallásnak megfelelő – sertéshúsmentes – étkezést kérelem alapján mindenkinek biztosítják.

A Börtönlelkészi Szolgálat és a szabad vallásgyakorlás biztosítása

A börtönlelkészek részéről a 2015. évi továbbképzésük során igényként merült fel, hogy szeretnék többet tudni az iszlámról, amely külső előadók bevonásával valósult meg 2016-ban. A Magyar Iszlám Közösség (a továbbiakban: MIK) alelnöke, valamint Dr. Jungbert Béla nyugállományú nagykövet, egyetemi tanár, Közel-Kelet szakértő tartott előadást.

A lelkészekkel folytatott véleménycserék során, valamint a Börtönügyi Szemle 2015. évi 3. számában megjelent kerekasztal-beszélgetésről megjelent cikkben⁴ is megmutatkozik, hogy a börtönlelkészeinket aggodalommal tölti el a migrációs válság és az azzal összefüggő társadalmi és kriminológiai változások sora, valamint a bv. intézetekben jelen lévő nem magyar állampolgárságú, és különösen a muszlim országokból származó fogvatartottak egyre növekvő létszáma. Felmerül kérdés, hogy létezik-e muzulmán lelkészi szolgáltatás a börtönökben? A BvOP és a MIK között még 2013-ban együttműködési megállapodás aláírására került sor a bv. intézetekben elhelyezett személyek lelki gondozásának, szabad vallásgyakorlásának biztosítása érdekében. A MIK erkölcsi felelősséget vállal a bv. intézetekbe bejáró önkéntes munkatársaiért. Az általános rendelkezések között deklarálva van, hogy az esetlegesen felmerülő veszélyekre figyelmeztet a MIK a bv. intézetek belső vallási békéjének, fegyelmének, rendjének és törvényes működtetésének fenntartása érdekében.

Új kockázati tényezők

A befogadott nem magyar állampolgárságú, feltételezhetően muzulmán vallású fogvatartottak között imámról vagy iszlám teológiában magasan képzett személyről nincs tudomásunk, a befogadó beszélgetés, befogadási adatlap ilyen vonatkozású

4 Tizenöt éves a börtönlelkészi szolgálat, kerekasztal-beszélgetés a lelkészekkel a szolgálatokról, Forrás: Börtönügyi Szemle 2015. évi 3. száma

információkra nem tér ki. A különböző fogvatartási kockázatok mérésére szolgáló, jelenleg használt Prediktív Mérőeszköz a radikális, szélsőséges eszmék térnyeréséről az egyén vonatkozásában nem ad számunkra használható információt.

VERA 2/2R kódjelű kockázatelemzési módszer

Az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE) és a Katolikus Börtönpasztoráció Nemzetközi Bizottsága (ICPPC) 2016. május 30-a és június 1-je között konferenciát tartott „Radikalizáció a börtönben: lelkipásztori szempontok” címmel Strasbourgban. A konferencián a magyarországi Börtönlelkészi Szolgálatot Takács Péter, a Márianosztrai Fegyház és Börtön lelkésze képviselte. A rendezvénynek kettős célja volt: megismertetni a lelkészekkel az Európa Tanács által megfogalmazott követelményeket az emberi jogok tekintetében (különösen az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetei és a Miniszteri Bizottság által 2016. március 2-án elfogadott „Irányelvek a büntetés-végrehajtás és a pártfogói szolgálat részére a radikalizációról és az erőszakos szélsőségekről” című dokumentuma alapján), valamint megvitatni azokat a lelkipásztori lehetőségeket és eszközöket, amelyekkel a börtönlelkészek hozzájárulhatnak a radikalizálódásra adott válaszhoz, és általánosságban az emberi méltóság tisztelgésben tartásának fokozásához.

A konferencia nyitó előadását Elaine Pressman, a hágai Nemzetközi Terrorizmus-ellenes Központ szakértője tartotta „A radikalizálódás jelensége a börtönben” címmel. Az alapvető fogalmak tisztázása után a radikalizmust mint kockázatot, az erőszakos szélsőségeséget mint fenyegetést mutatta be. Az erőszakos szélsőségek kifejezetten károkat és sérüléseket akarnak okozni, ezért akkor is kockázatot jelentenek, ha az eszközök vagy a lehetőség hiányában nem jelentenek közvetlen fenyegetést.

A radikalizálódás – amely az erőszakos szélsőségeség felé ideológiai alapon való elmozdulás – egy dinamikus tényező. Felmérésében a változást kell észrevenni. Az erőszakos szélsőségek különböző motivációból alakulnak ki, jelei és tényezői sokszor nem esnek egybe a kriminogén faktorokkal. Ezt felismerve a holland kockázatelemzésben egy speciális módszert, a VERA-2/2R-t dolgozták ki és használják mintegy nyolc éve. A VERA módszert nemcsak a reintegrációs szakemberek és pszichológusok használhatják, annak elveit érdemes megismerni a fogvatartottakkal foglalkozó teljes személyi állománynak és a civileknek is. A jelzések egy része ugyanis nehezen mérhető fel direkt, kérdőíves módszerrel (az erőszakos szélsőségesek gyakran rejtőzködő életmódot folytatnak), a segítő jellegű vagy lelkipásztori személyes beszélgetések alkalmával ugyanakkor jobban felszínre kerülnek. A holland résztvevők felajánlották segítségüket a VERA magyarországi megismertetése és alkalmazásának adoptálása tekintetében. Ugyanakkor Pieter de Witte belga börtönlelkész a reflexiójában kétségbe vonta az említett módszer ilyen alkalmazásának lehetőségét, rámutatva, hogy az a lelkészi szolgálat alapelveivel és eszközeivel ellentétes, amely szerint lelkigondozás során kockázatelemzést és információgyűjtést ne végezzenek a lelkészek. A lelkigondozás alatt biztonságos teret kell adni a fogvatartottnak, ahol megnyílhat, önmaga lehet anélkül, hogy veszélyben kellene éreznie magát, hiszen így a lelkészi szolgálat lényegi eleme, a bizalom kerülne veszélybe, amellyel a lelkigondozást a fogvatartottak kezelésének, és a reintegrációs tevékenységnek a szolgálatába állítanánk.

Emelkedő fogvatartási mutatók

Jelenleg 215 fő iszlám országból származó, nem magyar állampolgárt tartanak fogva a magyar bv. intézetek. Fogház fokozatban 2 fő, börtön fokozatban 50 fő, fegyház fokozatban 21 fő, összesen 73 fő elítélt tölti a jogerős szabadságvesztés büntetését, amely a korábbi év adataival összevetve 26 fős, 64%-os emelkedést jelent. Előzetes letartóztatásban 105 fő, előzetes, nem jogerősen elítélt 31 fő, átadási letartóztatásban 3 fő, fiatalkorú előzetesen letartóztatott 1 fő, összesen 140 fő fogvatartottat tartunk nyilván, amely a 2016. év első negyedév végével összevetve csekély mértékben – 3 fővel – emelkedett. Az átadási letartóztatásba⁵ vett fogvatartottakkal kapcsolatos tevékenységek ellenőrzésére nagy hangsúlyt helyezünk a befogadásuktól számítva az átadásukig. A viszonylag rövid ideig tartó fogva tartásuk alatt számtalan, eddig nem tapasztalt problémával szembesülhettünk. Az elhelyezésen, tisztálkodás biztosításán túl az antropometriai adataik felvételekor jelentkező, a hidzsáb – kendő, fátyol – viselésével összefüggő anomáliát emelném ki. A szinte teljesen elkendőzött, eltakart arcról készült fotó használati értéke nyilvántartási szempontból jelentősen csökken, viszont a szabad vallásgyakorlásában, identitásában sértve érzi magát a fogvatartott, ha kevésbé elkendőzöttek kéri tőle a fénykép elkészítésének lehetővé tételét.

Az intézetek közül a legnagyobb számban iszlám országból származó, nem magyar állampolgárságú fogvatartott a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben (51 fő), a Budapesti Fegyház és Börtönben (20 fő), a Hajdú Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben (8 fő) és a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben (6 fő) került elhelyezésre. Közülük 7 főt a kiemelt figyelmet igénylő fogvatartottak között tartunk nyilván. Egyéni kezelési utasítással rendelkező, de szélsőjobboldali radikális eszmék hatása alatt erőszakos, életellenes bűncselekményt 5 fő követett el. Az elhelyezések az intézeti sajátosságoktól függenek, ezért azt tipizálni, hogy jellemzően kisebb vagy nagyobb zárkába kerülnek-e, nem lehet. Figyelemmel kell lenni továbbá az elhelyezéskor a büntársi csoportokra és arra, hogy lehetőleg legyen olyan fogvatartott a zárkában, aki valamilyen közös nyelven képes szót érteni a nem magyar állampolgárságú fogvatartottakkal.

A nem magyar állampolgárságú fogvatartottak esetében alkalmazandó rendelkezéseket – különösen a külképviseleti szervekkel való kapcsolattartás tekintetében – a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII.19) IM rendelet V. fejezete tartalmazza. A reintegrációs szakterületen dolgozók számára a kapcsolódó további részletszabályokról az egyes reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 13/2017. (II. 6.) OP szakutasítás XXVI. fejezete rendelkezik.

Az idegenrendészeti őrizet

Az idegenrendészeti őrizet végrehajtása a 2015. évi eseményeket, majd a jogszabály módosításokat követően ismét feladatot jelent a Bv. Szervezet számára. A legnagyobb

5 Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény

migrációs nyomás idején, összesen öt bv. intézet bevonásával több mint 300 fő őrizetes számára kellett biztosítani az idegenrendészeti őrizetet. Az őrizetesek számára a hivatalos mederbe terelt ügyintézés, az általuk elhúzódnak ítélt menekültügyi eljárás frusztrációs, hangulatukat negatívan befolyásoló tényezőként hat. Ezt mutatja az is, hogy a Szegedi Fegyház és Börtön nagyfai objektumában a 2015. október 26-án bekövetkezett rendkívüli eseménykor eltorlaszolták az elhelyezési részlegük ajtaját, berendezési, gépészeti tárgyakat rongáltak meg. A Szegedi Járásbíróság az elkövetett cselekmény következményeként tíz őrizetes előzetes letartóztatásba helyezését rendelte el. Az idegrendészeti őrizet a fentiekből is láthatóan számtalan veszélyt hordoz magában az ellenszegülő, erőszakos indulatok, magatartások felszínre törése kapcsán. Kockázatot növelő tényező a személyi állomány és az őrizetesek közötti kommunikációs zavar, továbbá az a körülmény, hogy általában több személy számára alkalmas, nagyobb lakóhelyiségben történik az elhelyezésük. Problémaként jelentkezik a csoportos ellenszegülés, az élelem megtagadással vagy éhségstrájkjal történő fenyegetőzés, amely a tömegpszichózis hatása révén jobban érvényesülhet. A szélsőséges ideológiák hatása és az azt terjesztő személyek viselkedése ilyen viszonyok között könnyen termékeny talajt találhat.

Fel kell készülni arra, hogy az idegenrendészeti őrizet jogszabályainak szigorításával kapcsolatos kormányzati törekvéseket és a parlamenti döntéseket követően a megváltozott jogszabályi környezetnek megfelelően maradéktalanul eleget tegyünk a jogintézmény működtetéséhez kapcsolódó feladatok végrehajtásának.

A BvOP-nak, mint középírányító szervnek az ellenőrzési tevékenysége kiterjed a témakörben érintett célcsoportokra is, ebből fakadóan az illetékes szolgálatok rendszeresen ellenőrzik a kiemelt figyelmet igénylő fogvatartottakon túl az idegenrendészeti őrizet hatálya alatt állókat egyaránt.

A radikalizációval szembeni ellenlépések, együttműködések

Köztudott, hogy a terrorszervezetek és szélsőséges csoportosulások sejtyszerűen, hálózatszerűen terjeszkednek és jelentenek fenyegető veszélyt különböző mértékben világszerte. A legtöbb támadás és emberéletet követelő merénylet paradox módon egyébként pont az egyes iszlám országokat sújtja leginkább. Mivel a fentiekből az tűnik ki, hogy nemzetközi problémával állunk szemben, ezért a védekezés, megelőzés is nemzetközi összefogással valósítható meg. Az Európai Unió rendelkezik terrorizmus elleni stratégiával. Az Európa Tanács 2004-ben nyilatkozatot fogadott el a terrorizmus elleni küzdelemről. A nyilatkozatban megjelölt intézkedések között fontos szerepet tölt be a terrorizmus elleni küzdelem koordinátora hivatalának létrehozása.

Konferenciák a nemzetközi együttműködés tükrében

Strasbourgban, az Európa Tanács támogatásával és szervezésében a 2016. év során több alkalommal részt vettek a BvOP-t képviselő delegációk szakértői tárgyalásokon,

konferenciákon. Az Európa Tanács Büntetés-végrehajtási Együttműködési Tanács (Council for Penological Cooperation) 6. plenáris ülésén, 2016. október 19-21-e között Strasbourgban külön témaként, napirendi pontként foglalkoztak a radikalizmussal és erőszakos extrémizmussal érintett bv. intézetek számára készülő, a kezelés irányelveit rögzítő kézikönyv felépítésével, szövegszerű megfogalmazásával. A következő ülésen – 2016. november 23-24-e között – az Európa Tanács a radikalizáció és erőszakos szélsőségek tárgyában közzétett irányelveit és az elkészített kézikönyv tervezetét Christopher Dean, az Identify Psychological Services Ltd. igazgatója mutatta be. Az összeállítással kapcsolatos konkrét munkákat fél évvel korábban kezdték meg, a jóváhagyását a következő időszakra tervezik.

Kézikönyv a börtönökön belüli radikalizmusról

A kézikönyv egy közel 50 oldalas dokumentum, amely 187 pontban tartalmazza a témához kapcsolódó ajánlásokat. A tervezet az előzményeket/háttérrel tartalmazó bevezető részt követően 7 fejezetre tagolódik.

1. Hatály és fő témakörök/kihívások
2. Erőszakos extrém elkövetők (EEE) és a radikalizáció folyamata
3. Kockázatelemzés
4. Az EEE-k irányított rehabilitációja a börtönben és a pártfogásban
5. Biztonság
6. Kapcsolattartás (család, barátok, társadalom)
7. Kapacitásnövelés

A kézikönyv az Európa Tanács Európai Bűnügyi Problémák Bizottsága a CD-PC jóváhagyását, valamint a Miniszterek Tanácsának az elfogadását követően várhatóan 2017. II. félévében kerül kiadásra.

A kézikönyv a következő problémákkal szembesít:

- a fogvatartottak különösen veszélyeztetettek a radikalizálódás szempontjából,
- a bv. intézetek facilitálják a radikalizációt és a toborzást,
- az erőszakos szélsőségesek aláássák a bv. szervek és az egyes nemzetek biztonságát,
- a bv. intézeteket egyre inkább használják szélsőséges célok és érdekek előmozdítására,
- a bv. személyi állománya és működése nincs felkészülve a témakört érintő kérdések hatékony kezelésére, a politikának és a médiának jelentős a szerepe a probléma kezelésében,
- a kérdések bagatellizálásának és/vagy túlméretezésének lehetőségeivel külön számot kell vetnünk.

Hálózati és csoportmunka, multidiszciplináris teamek létrehozása

A workshopokon elhangzottak leginkább azoknak a tagállamoknak a beszámolóiból álltak, akiknél az Iszlám Állam által vállalt terrorcselekmények megvalósultak.

Néhány ország (például Nagy-Britannia, Franciaország, Norvégia) a meglévő kockázatértékelési rendszerébe specializált modult (Risk Assessment of Radicalization to Violence Application of VERA-2) épített be a radikalizáció kockázatának mérésére vonatkozólag. A téma szempontjából magas kockázati besorolású elítéltek speciális programokban részesülnek, elhelyezésüket a lehetőségekhez mérten egymástól elkülönítve oldják meg. Bár az erőszakos cselekményeket elkövetőket ideológiai motivációk vezérlik, amelyek legitimálják számukra az eszközöket, a velük való foglalkozáskor fontos szempont, hogy senkit se térítsünk el a hitétől, azonban ösztönözzük a reflektív gondolkodásra, a kérdések feltételére, a terveinek megfogalmazására. Ugyanakkor a pártfogó felügyelet és a rehabilitáció/reintegráció szintjén nincsenek még konkrét tapasztalatok, mivel az elítélt személyek esetében gyakorlatilag még nem került sor a szabadításra. Összességében tehát a meglévő tapasztalatok a bv. intézeteken belüli tevékenységek vonatkozásában nyújtanak információkat, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenységek tekintetében nem lépnek túl az általános ismereteken.

A téma specialistái egyetértenek abban, hogy a szervezet részéről multidiszciplináris teamek létrehozása szükséges, amelyek különböző oldalról mérik fel a szélsőséges eszméket vallók azonosítására és kezelésére alkalmas eszközrendszert. Fontos a civil és vallási szervezetek bevonása is, mivel a feladatok egy részét hatékonyan képesek ellátni, valamint a mellőzésük ugyancsak magában hordozza a radikalizmus veszélyét. A „Radikalizáció és erőszakos szélsőségek” témájú rendezvényre meghívást kapott a tagállamok bv. szervezeteinek és pártfogó felügyelői szolgálatának egy-egy munkatársa. Emellett különböző – a témával foglalkozó – nemzetközi szervezetek képviselői is megjelentek, például az ENSZ, a CODEXTER (Terrorizmus-elleni Szakértői Tanács), valamint a RAN.

Radicalisation Awareness Network (radikalizálódás-tudatossági hálózat – RAN)

A korábbiakban szó volt arról, hogy a szélsőséges ideológiák mentén kialakuló szervezetek hálózatszerűen épülnek fel, ezért a velük való küzdelem felvételének egyik lehetséges módja, hogy hasonlóan felépülő hálózatokat hozunk létre. Az Európai Bizottság által még évekkel ezelőtt elindított radikalizálódás-tudatossági hálózat (RAN) célja, hogy felvegye a küzdelmet az erőszakos szélsőségekkel.

RAN munkacsoport Magyarországon

A kezdeményezés támogatja a tagállamoknak az erőszakos radikalizálódás és a terrorista tevékenységek céljából történő toborzás megelőzésére irányuló erőfeszítéseit. A

hálózat EU-szerte összeköttetést teremt a radikalizálódás elleni küzdelemben kulcsszerepet betöltő szereplők – például szociális munkások, vallási és ifjúsági vezetők, rendőrök és kutatók – között. A szakemberek szerint ezen a területen is jelentőse van az uniós fellépésnek és elsősorban a tapasztalatcsere, valamint a szakemberképzés kapcsán várhatunk jelentősebb eredményeket. A radikalizálódás megelőzése és visszaszorítása érdekében kutatócsoport és szakemberi hálózat alakult hazánkban is a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetének vezetése alatt. A brüsszeli terrortámadást követően az Alaptörvényt és 13 jogszabályt érintő törvénymódosítási csomag készült, illetve a RAN hazai megfelelőségű hálózata is létrejött, amelynek 40 tagja van. A megalakult szakemberi hálózatban minden hivatásrend, így a honvédség, a rendvédelem, a nemzetbiztonsági szolgálatok, a Bv. Szervezet és a terrorelhárítás, valamint civil szervezetek is képviseltetik magukat.

A hálózat tagjai közül 15-en már egy uniós képzésen is részt vettek, és az így megszerzett tudást aktualizálni fogják a magyarországi viszonyokra. A hazai tudásanyag átadásában a Nemzeti Közszoigálati Egyetemnek kiemelt feladata lesz.

A RAN munkacsoport hazai tapasztalatai és az azokkal összefüggő értékelések, kezdeményezések

A RAN csoport megítélése szerint hazánk alapvetően biztonságos országnak számít, nem tartozik a kiemelt terrorista célpontok közé, de nálunk sem lehet teljesen kizárni az ilyen jellegű támadások lehetőségét, a radikalizáció és az extrémizmus jelen van. A szakemberek úgy vélik, hogy Magyarországra nem elsősorban a külföldi terrorista csoportok és/vagy szervezetek jelenléte jelent veszélyt, hanem a jelentős tranzitforgalom. Ezt igazolja, hogy a cikk írásakor is három fő fogvatartott van átadási letartóztatásban. Az átadási letartóztatottak esetében a biztonságos, köznyugalommal negatívan nem befolyásoló fogvatartást a BvOP fokozottan szem előtt tartja.

A hazai radikalizmus általános jellemzőit tekintve az iszlamista és szélsőbaloldali csoportok aktivitása nem tapasztalható, ezzel együtt a szervezett bűnözés kockázata, illetve az, hogy másod- vagy harmadgenerációs magyar muszlimok akár a haderő állományába is jelentkeznek, a későbbiekben problémát okozhat. Így tehát a külföldi események és a Nyugat-Európában bekövetkezett folyamatok Magyarországot is elérhetik, amire szükséges felkészülni. A nacionalista és szélsőjobboldali csoportok azonban aktuális nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek, őket kialakult ellenségkép, gyűlölet és annak folyamatos fenntartására törekvés jellemzi. Mivel a szélsőségségesség a terrorizmus előzménye, ezért a korai felismerés és beavatkozás lényeges. A szélsőjobboldali extrémizmussal összekapcsolható radikális személyek esetében szintén fennáll annak a lehetősége, hogy a haderő állományába jelentkezzenek. Az ilyen jellegű törekvések felderítése, valamint a hazaszeretet és a szélsőséges nézetek különválasztása fontos feladat. A nemzeti radikális személyek jellemzői a büntetlen előélet, a rossz anyagi háttér, a jövőképek és a valahová tartozás hiánya, a vidéki szár-

mazás. Fiatalok, jó fizikai adottságokkal rendelkeznek, motiválhatóak, érdeklődésük katonai jellegű⁶.

Egyenruhás szervezetekből való kiszorításuk lényeges, hiszen bekerülve könnyen találkozhatnak a gyűlöletük célcsoportjának tagjai közé tartozó személyekkel, továbbá fegyverhez és/vagy lőszerhez juthatnak. Fegyveres szervezethez való tartozásuk esetén szerzett tapasztalataikat, képességeiket a radikális csoport képzésére használhatják, ráadásul további veszélyforrás, hogy a szervezeten belülről is toborozni próbálhatnak.

A RAN csoportban munkálkodók közül többen felvetették, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériumát (a továbbiakban: EMMI) szintén indokolt lenne bevonni a RAN munkacsoport tevékenységébe.

Mivel a szélsőséges nézeteknek legjobban kitett, legveszélyeztetettebb korosztály a 14–27 év közöttiek, így a középiskolás fiatalokat megelőzva preventív cézzal kiadvány elkészítését és terjesztését tervezi a munkacsoport, ezért is szükséges az EMMI bevonása. Az elmúlt pár hónap koordinációs tevékenységének eredményeként az interneten történő erőszakos, szélsőséges nézetek terjesztésének megelőzéseként a kutató, a fejlesztő és az internetes szolgáltatókkal az egyeztetések realizálódtak, amelyek során sikerült elvi megállapodást kötni a káros online tartalmak szűrésével és eltávolításával összefüggésben.

Összegzés

A radikális, szélsőséges eszméket valló erőszakos bűnelkövetők és a roma gyilkosságok elkövetésével vádolt és tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt személyek esetében a biztonságos, eseményektől mentes fogvatartást továbbra is szavatolni kell. A nemzetiségi, etnikai alapon előforduló összetűzések megelőzésére jó példa az egykori Jugoszlávia tagállamaiból származó fogvatartottak elhelyezési gyakorlata, amelynek végrehajtásakor eddig is kiemelt körültekintéssel kellett eljárni. Nem biztos, hogy két évtizeddel a balkáni polgárháború, vagy kilenc évvel Koszovó függetlenné válása után nem élnek még mindig élénken a nacionalista sérelmek. Az Európai Unió és Magyarország biztonságát tekintve a 2015. évtől új időszámítás kezdődött el, amely a Bv. Szervezet számára új kihívásokat, feladatokat hozott. Abból következően, hogy a 2015–2016-ban Európa városaiban bekövetkezett támadások, terrorcselekmények és egyéb bűncselekmények, valamint a jövőben várható folyamatok az illegális migrációval bizonyítottan összefüggésben állnak, így ezek további feladatok végrehajtását és együttműködési tevékenységek ellátását követelik meg. Ezeknek a szinterei magukba foglalják a hatázzárral kapcsolatos feladatokat, az idegenrendészeti őrizet végrehajtását, a más kultúrát képviselő fogvatartottakkal kapcsolatos kockázati tényezők felmérését, elemzését. A jogszabályalkotások és módosítások tekintetében folyamatos egyeztető tevékenységet látunk el a társ rendvédelmi szervekkel és hi-

6 Dzsihadisták a német haderőben, Forrás: <https://888.hu/article-dzsihidistak-is-szolgalnak-a-nemet-hadseregben>, Letöltve: 2017.02.28.

Szélsőségesek a belga hadseregben, Forrás: <http://www.biharinaplo.ro/politika/2016/08/07/szelsosegesek-a-belga-hadseregben>.biharinaplo, Letöltve: 2017.03.10.

vatalokkal. A továbbiakban az új kihívásokra megfelelő választ adó kezelési programok kidolgozása szükséges a nemzetközi és a hazai hálózati munka, valamint a RAN munkacsoport által nyert tapasztalatok mentén. A fentiek érdekében fenn kell tartani az együttműködést a nemzetközi és hazai társ rendvédelmi szervezetekkel, a téma kutatóival és szakértőivel, valamint a civil szervezetekkel egyaránt.

Felhasznált irodalom

- A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII.19) IM rendelet
- Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény Dzsihadisták a német haderőben, Forrás: <https://888.hu/article-dzsihadistak-is-szolgalnak-a-nemet-hadseregben>, Letöltve: 2017.02.28.
- Egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. számú törvény
- Fogvatartottak is segítik a határzár építését, Forrás: <http://bv.gov.hu/fogvatartottak-is-segitik-a-hatarzar-epiteset>, Letöltve: 2017.02.28.
- Párizsi terrorcselekmények, Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/2015._november_13-i_p%C3%A1rizsi_terror%C3%A1mad%C3%A1s, Letöltve: 2017.02.28.
- Röszkei zavargások, Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6szkei_zavarg%C3%A1s, Letöltve: 2017.02.28.
- Szélsőségesek a belga hadseregben, Forrás: <http://www.biharinaplo.ro/politika/2016/08/07/szelsosegesek-a-belga-hadseregben.biharinaplo>, Letöltve: 2017.03.10.
- Tizenöt éves a börtönlelkészi szolgálat, kerekasztal-beszélgetés a lelkészekkel a szolgálatokról, Börtönügyi Szemle 2015/3. szám

Fotó: Fekete Attila
Börtönszínházi találkozó – 2016